

Mobiliteitsbrief

januari 2009

voor een duurzaam lokaal mobiliteitsbeleid
10e jaargang, nr 102 - verschijnt maandelijks behalve in juli en augustus

De Mobiliteitsbrief biedt lokale overheden informatie over hoe een lokaal duurzaam mobiliteitsbeleid uitgewerkt kan worden in samenwerking met andere partners en overheden.

Alle Vlaamse burgemeesters, schepenen, gemeente- en provincieraadsleden en volksvertegenwoordigers en alle geïnteresseerde mobiliteitsprofessionals krijgen een exemplaar.

Toegankelijk openbaar domein

Toegankelijkheid is een van de vijf basisdoelstellingen uit het Mobiliteitsplan Vlaanderen en krijgt vandaag in steeds meer beleidsdomeinen aandacht. Mobiliteitsbrief zet voor u een aantal basisprincipes voor een toegankelijk openbaar domein op een rij en laat u kennis maken met het DOD-principe.

Foto: Peter Van Hoof

Overpelt: “Voortdurend overleg met Toegankelijkheidsbureau”

Overpelt besteedt veel aandacht aan de toegankelijkheid van openbare gebouwen en handelszaken. Ook bij de herinrichting van straten en pleinen wordt systematisch rekening gehouden met minder mobiele weggebruikers.

“Overpelt is een echte zorggemeente”, zegt Marleen Kuppens. “Hier zijn tal van medisch-sociale voorzieningen zoals een revalidatiecentrum, een dienstencentrum voor mentaal gehandicapten, een rustoord, serviceflats. Wij vinden het belangrijk dat iedereen met beperkingen kan deelnemen aan het maatschappelijke leven. Een vlotte toegankelijkheid is trouwens interessant voor een veel bredere

groep. Denk maar aan ouders met kinderwagens, senioren, mensen die minder goed te been zijn,... Daarom investeren wij fors in toegankelijkheid.”

Test met een rolstoel

In Overpelt staat toegankelijkheid al jaren bovenaan op de agenda. Zo sloot de gemeente een convenant af met het

“We zijn een echte zorggemeente en investeren fors in toegankelijkheid.”

Marleen Kuppens, schepen van o.a. Gehandicapten en Ouderenzorg Overpelt

Toegankelijkheidsbureau. Dat adviesbureau licht nu alle nieuwe plannen van gebouwen en herinrichtingen vooraf door.

Marleen Kuppens: “De komende jaren is een aanzienlijke som begroot om de toegankelijkheid van het publiek domein in Overpelt te verbeteren. Ter voorbereiding werd de gemeentelijke gehandicaptenadviesraad gevraagd hun eisen op te sommen en we probeerden zelf ook bepaalde trajecten uit in een rolstoel. Er werd een werkgroep opgericht met beleidsmensen en ambtenaren vanuit welzijn, openbare werken en mobiliteit. Het Toegankelijkheidsbureau stelde op vraag van deze werkgroep een knelpuntenrapport op dat na overleg omgezet kon worden in een concreet plan van aanpak. Een aantal knelpunten zullen snel en relatief goedkoop aangepast kunnen worden. Voor andere werkt een studie bureau een ontwerp uit. We hebben bijvoorbeeld beslist dat de Oude Markt volledig heringericht zal worden met het oog op een betere toegankelijkheid. De uitvoering is hopelijk nog voor 2009.”

Een knelpuntenrapport werd na enkele overlegonden tussen de werkgroep en het Toegankelijkheidsbureau omgezet in een concreet plan van aanpak.

Foto: Enter vzw

Toegankelijke ruimte? Denk aan DOD

Toegankelijkheid is een complex gegeven. Het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid Enter bundelde de belangrijkste basiseisen rond toegankelijkheid in het 'DOD-principe'.

DOD staat voor:

- een **Doorgang** die steeds voldoende breed en obstakelvrij moet zijn.
- een **Oppervlak** dat een effen, voldoende aaneengesloten, solide en slipvrij loopoppervlak vormt met de nodige natuurlijke of kunstmatige geleiding.
- een **Drempelloos** voetgangersgebied, dat zowel de looproute als de oversteekplaatsen omvat.

DOORGANG	Vrije doorgang	De benodigde vrije doorgangruimte voor een voetganger is afhankelijk van de lichaamsbouw, de spullen die men bij zich heeft (bagage, kinderwagen, ...) en de eventuele hulpmiddelen die men gebruikt (krukken, wandelstok, rolstoel,...). Op plaatsen met een hogere gebruiksintensiteit zijn bredere doorgangsbreedtes vereist. Daarnaast wordt omwille van losse obstakels (vuilniszak, fiets,...) aanbevolen om de ontworpen breedte groter te nemen dan de minimale vereisten.	
	Obstakelvrij	Obstakels in de loopzones belemmeren de doorgang en vormen een risico op botsingen. Her en der geplaatste objecten zorgen voor een rommelige indruk en nodigen uit tot een slordig gebruik van het publiek domein. Iedereen is gebaat bij een overzichtelijk en intuïtief interpreteerbaar publiek domein en voor sommigen is het zelfs een voorwaarde (mensen met een visuele beperking, mentale beperking, ...)	
OPPERVLAK	Loopoppervlak	Omwille van o.a. struikelgevaar en rolweerstand (rolstoel, kinderwagen, koffer op wieltjes,...) moet een verharding steeds effen, voldoende aaneengesloten, slipvrij, solide en stabiel zijn. Deze eigenschappen mogen ook niet onder invloed van de tijd (bij oudere verhardingen) of weersomstandigheden verslechteren.	
	Geleiding	Een eenvoudige duidelijk herkenbare ruimtelijke structuur van de publieke ruimte maakt het correcte en wenselijke gebruik voor iedereen gemakkelijker. Mensen met een visuele beperking hebben de grootste handicap voor oriëntatie. Zij oriënteren zich bij voorkeur op natuurlijke gidslijnen (lijnvormige terreinelementen). Indien natuurlijke gidslijnen niet op een duidelijke en veilige manier kunnen worden voorzien zijn aanvullende kunstmatige geleidelijnen noodzakelijk.	
DREMPELLOOS	Drempelloze looproute	Niveaunderschillen op de looproute vormen voor iedereen een zekere hindernis, vooral als men zich al wat moeilijker voortbeweegt. Niveaunderschillen moeten om veiligheidsredenen zo veel mogelijk vermeden worden. Waar dit niet kan of waar het vanuit verkeers-technisch oogpunt of veiligheidsoverwegingen wel wenselijk is (bv. stoeprand), moeten ze op de looproute steeds adequaat worden overbrugd.	
	Drempelloze oversteekplaats	Ook op een kruising van een logische looproute met een rijbaan moet een drempelloze oversteek mogelijk zijn. Een oversteek met onverlaagde stoepranden is voor ouders met een kinderwagen een vervelend obstakel en voor rolstoelgebruikers een onoverkomelijke hindernis. Toegankelijkheid is een keten die zo sterk is als zijn zwakste schakel. Daarom is het belangrijk dat de voetgangersvoorzieningen een toegankelijk aaneengesloten netwerk vormen.	

Basisaanbevelingen en -afmetingen

Straten en pleinen toegankelijk maken is een nobel doel. Om dat goed te realiseren, moet er rekening gehouden worden met veel verschillende aandachtspunten. We zetten de belangrijkste voor u nog eens op een rij.

Doorgangsbreedte voetpad

- Minimaal 1,5 m, liever 1,8 m.
- Bij een lokale versmalling over een lengte van maximaal 1,20 m: 1 m.
- Bij een lokale versmalling over een lengte van maximaal 10 m: 1,20 m.
- De vrije breedte tussen leuningen moet minimaal 1m20 zijn.

Doorgangshoogte

- In een voetgangersgebied: minimaal 2,10 m.
- Op een fietspad: minimaal 2,5 m.

Oppervlak

- Het oppervlak moet vlak zijn. Niveauverschillen: maximaal 0,5 cm.
- Aaneengesloten maximale voeg/opening: 2 cm.
- Slipvrij, ook bij natte omstandigheden.
- Rolstoelvast: de rolstoel mag niet wegzakken of blijven steken.
- Stabiel: denk aan bruggen, vlonderpaden.

Geleiding

- Geleidelijn: 60 cm breed in ribbelprofiel.
- Waarschuwingsmarkering: 60 cm breed in noppenprofiel.
- Waarschuwingsmarkering bij oversteekplaatsen: minimaal 1,8 m breed.
- Informatiemarkering voor richtingsverandering: 60 x 60 cm met verend oppervlak.

Hoogteverschillen

- Maximaal 2 cm met afgeschuinde rand onder 45°.
- Tussen 2 - 18 cm: hellend vlak.
- Tussen 18 - 100 cm: hellend vlak + trap.

Maximale hellingsgraden

- Tot 10 cm: maximaal 10%.
- Tussen 10 - 25 cm: maximaal 8,3%.
- Tussen 25 - 35 cm: maximaal 7%.
- Tussen 35 - 50 cm: maximaal 6,25%.
- Meer dan 50 cm: maximaal 5%.

De looproute moet een vlak en rolstoelvast oppervlak hebben met een minimale voeg.

Helling

- Maximum 10 m lang.
- Aaneenschakeling hellingsbanen met tussenbordes van minimum 1,50 m.
- Boven en onderaan hellingsbanen: minimum 1,50 m draaicirkel.
- Dwarshelling: altijd maximaal 2 %.

Aangepaste parkeerplaatsen

- Minimum 6% van het totaal aantal parkeerplaatsen bij meer dan 4 parkeerplaatsen (= 1 aangepaste parkeerplaats per begonnen schijf van 17 parkeerplaatsen).
- Op maximaal 25 m van de bestemming.
- Bij een rij haakse parkeerplaatsen is de aangepaste parkeerplaats bij voorkeur de eerste of laatste in de rij.
- Dwarsparkeerplaats: breedte minimum 3,5 m.
- Langsparkeerplaats: lengte minimum 6m.

Halteplaatsen openbaar vervoer

- Perronhoogte bij voorkeur 18 cm.
- Vrije doorgang op perron: minimum 1,50 m.

Foto: Jerry De Brie

Een verhoogd perron vergemakkelijkt het instappen aan een openbaarvervoerhalte. Ideaal is 18 cm.

- Breedte perron ter hoogte van opstapplaats: minimum 2,50 m.
- Zowel perron als schuilhuisje drempelloos bereikbaar.
- Opstapvlak: 90x90 cm verend oppervlak.

De Vlaamse overheid werkt momenteel aan een 'Vademecum Toegankelijk Openbaar Domein' dat binnenkort verschijnt en al deze basisvereisten tot in de details behandelt. Dit vademecum wordt binnenkort op de website www.mobielvlaanderen.be/vademecums geplaatst. Er worden in januari ook provinciale infosessies over toegankelijkheid georganiseerd. Data en meer info op www.verkeerskunde.be/kalender.

Toegankelijkheidsadvies op maat

De toegankelijkheid van het publiek domein verbeteren vraagt een professionele en een geïntegreerde aanpak. De adviesbureaus toegankelijkheid zijn uw partner om u daarbij te begeleiden.

Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid

Het Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid Enter neemt in Vlaanderen een coördinerende rol op om integrale toegankelijkheid te bevorderen en 'design for all' te promoten.

Enter vzw - Belgiëplein 1 - 3510 Hasselt - Tel: 011-26.50.30 - Fax: 011-87.41.39
info@entervzw.be - www.entervzw.be

Adviesbureaus Toegankelijkheid

Provincie Antwerpen

- Centrum Toegankelijkheid Provincie Antwerpen (CTPA)
Boomgaardstraat 22 bus 101 2600 Antwerpen (Berchem) - Tel: 03-240.56.47 - Fax: 03-240. 61.62 - Frank.keysers@welzijn.provant.be - www.provant.be/welzijn/toegankelijkheid

Provincie Limburg en provincie Vlaams-Brabant

- Toegankelijkheidsbureau vzw
Belgiëplein 1 - 3510 Hasselt - Tel: 011-87.41.38 - Fax: 011-87.41.39
Noorderlaan 41 - 1731 Zellik - Tel: 02-465.55.25 - Fax: 02-465.55.26
info@toegankelijkheidsbureau.be - www.toegankelijkheidsbureau.be

Provincie Oost-Vlaanderen

- Adviesbureau Toegankelijke Omgeving vzw (ATO)
Driegaaenstraat 160 - 9100 Sint-Niklaas - Tel: 03-780.35.36 - Fax: 03-766.13.21
ato@toegankelijkheid.be - www.ato-vzw.be

Provincie West-Vlaanderen

- West-Vlaams bureau voor gelijke kansen en toegankelijkheid vzw (Westkans)
Kerkhofstraat 1 - 8200 Brugge - Tel: 050-40.73.73 - Fax: 050-71.00.43
info@westkans.be - www.westkans.be

Sint-Niklaas: "Goed plannen, minder kosten"

■ Tussen 2003 en 2005 kreeg het centrum van Sint-Niklaas een grondige facelift. "Als je al in de ontwerpfase rekening houdt met de toegankelijkheid, is de meerkost miniem", zegt Christel Geerts.

Foto: Sint-Niklaas

"Wij controleren regelmatig of handelszaken en horeca de doorgangsruijme op de stoep respecteren."

Christel Geerts, Schepen voor Welzijn Sint-Niklaas

"Elk lokaal bestuur zou bezig moeten zijn met toegankelijkheid", zegt Christel Geerts. "Comfortabele pleinen, stoepen en haltes komen bijna iedereen ten goede."

Sint-Niklaas greep de herinrichting van het centrum aan om het zo toegankelijk mogelijk te maken. Christel: "Uiteraard is het makkelijker om rekening te houden met toegankelijkheid bij een volledige herinrichting. Als

je dan van in de planfase advies inwint rond toegankelijkheid, valt de meerkost heel goed mee. Bij bestaande pleinen en straten ligt dat soms anders. Als je aanpassingen moet doen binnen een beperkte ruimte kan dat voor wrijvingen zorgen. Offer je bijvoorbeeld parkeerplaatsen op voor een bredere stoep? Als bestuur moet je dan keuzes durven maken, ook tegen de publieke opinie in. In Sint-Niklaas kiezen wij resoluut voor de zachte weggebruikers."

Sint-Niklaas pakt toegankelijkheid systematisch aan:

- De stad sloot een raamcontract af met het Adviesbureau Toegankelijkheid Omgeving (ATO).
- Een 'toegankelijkheidscel', waarin ambtenaren van de sociale dienst, technische diensten en openbare werken zitten, bekijkt alle dossiers van openbare werken en beslist wanneer advies van ATO gewenst is.
- De 'Adviesraad voor personen met een handicap' is een lokale overkoepelende organisatie voor personen met een beperking. De adviesraad bundelt klachten en suggesties en heeft nauw contact met de toegankelijkheidscel.

Geen reclameborden op de stoep

"Soms gaat het ook om kleine dingen. Een handelszaak die stevast een reclamebord in het midden van de stoep deponeert, kan de toegankelijkheid bijvoorbeeld aanzienlijk belemmeren. Wij zien er nauw op toe dat de doorgangsbreedte van 1,5 m zo veel mogelijk vrij blijft. Bij de organisatie van grote evenementen houdt de ambtenaar voor publieke veiligheid ook in het oog of de toegankelijkheidsafspraken gerespecteerd werden. Tijdens het evenement zijn er regelmatig controles."

Foto: Jerry De Brie

"Op en rond de Grote Markt van Sint-Niklaas ligt een uitgebreid netwerk van geleidelijnen."

Goed om weten

Foto: Steunpunt Straten

■ Vormingssessies voetgangersvoorzieningen

In januari lanceert het Steunpunt Straten het ideeënboek 'Voetgangersvoorzieningen in centrumgebieden'. Naar aanleiding daarvan worden er drie vormingsmomenten georganiseerd. Meer info: www.steunpuntstraten.be.

- Antwerpen (Sint-Felixarchief) - 20 januari
- Gent (Zaal Brasserie Het Volk) - 22 januari
- Leuven (locatie nog niet bekend) - 27 januari

■ Studiedag Trage Wegen Doen Bewegen

Tijdens de Studiedag Trage Wegen Doen Bewegen getuigen ambtenaren uit lokale besturen over het 'trage wegen' - project in hun stad of gemeente. De klemtoon ligt op ervaringen uitwisselen.

- Kampenhout (Feestzaal 'Den Ast') - 5 februari
- Gratis, inschrijving en meer info: www.tragewegen.be/dulomi

■ Opriffingscursus verkeersreglement

De Mobiliteitsacademie organiseert in februari op verschillende locaties een tweedaagse cursus over het verkeersreglement. Tijdens de cursus krijgt u de mogelijkheid om vragen te stellen over de concrete uitvoering of de interpretatie van nieuwe teksten in de wegcode. De praktijkschool richt zich tot al wie zich op professionele basis met verkeer bezighoudt.

- Brussel (Ferrarisgebouw) - 11 en 18 februari
- Brussel (Zebrastraat) - 12 en 19 februari
- Hasselt (VAC) - 13 en 20 februari
- Prijs: 120 euro, meer info: www.verkeerskunde.be/kalender

■ Cursus verbreden en verdiepen

In het kader van de Mobiliteitsacademie organiseert de Vlaamse Stichting Verkeerskunde een driedaagse cursus 'Verbreden en Verdiepen'. Met deze opleiding leert u hoe u uw mobiliteitsplan kunt evalueren en bijsturen aan de hand van de sneltoets.

- Brussel (Ellipsgebouw) - 6 maart, 24 maart, 3 april
- Prijs: 450 euro, meer info: www.verkeerskunde.be/kalender

■ Win een opleidingscheque

Lokale besturen en organisaties die geselecteerd worden voor het Jaarboek Verkeersveiligheid van de Vlaamse Stichting Verkeerskunde (VSV) winnen een opleidingscheque van 250 euro voor opleidingen bij de VSV. Projecten indienen kan via www.verkeerskunde.be/verkeersveiligheid/downloads/ tot 12 februari. Alle projecten van het afgelopen jaar die de verkeersveiligheid verbeteren komen in aanmerking. U kunt projecten indienen voor educatie/sensibilisatie, technologie/infrastructuur en handhaving. Een onafhankelijke jury selecteert de beste voorbeelden. Meer info: www.verkeerskunde.be.

De Mobiliteitsbrief biedt lokale overheden informatie over hoe een lokaal duurzaam mobiliteitsbeleid kan uitgewerkt worden i.s.m. andere partners en overheden.

Website: www.mobiervlaanderen.be/convenants/. Abonnement: www.mobiervlaanderen.be/ (tijdschriften en nieuwsbrieven). Redactieadres: Sandra De Bel, Kluwer, Motstraat 30, 2800 Mechelen, sandra.debel@wkb.be. Redactieraad: Dominique Ameele (MOW), Filip Boelaert (kabinet minister Crevits), Erwin Debruyne (VVSG), Stijn Dergent (VSV), Anneleen De Smedt (Agentschap Wegen en Verkeer), Frans Helon (MOW), Willy Miermans (Hogeschool voor Verkeerskunde), Marc Nuytemans (De Lijn), Dirk Verhoeven (MOW), Lieslotte Wackenier (kabinet minister Van Brempt). Verantwoordelijke uitgever: ir. Fernand Desmyter, departement Mobiliteit en Openbare Werken (MOW), Koning Albert II-laan 20 bus 4, 1000 Brussel. © 2009 Vlaamse overheid Departement Mobiliteit en Openbare Werken.